

INSON QIYOFASINI TASVIRLASHDA PSIXOLOGIK IFODA

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI SAN'ATSHUNOSLIK FAKULTETI

HAMIDOV ASILBEK XUSAN O'G'LI

ANNOTATSIYA

O'zbek tilida

Mazkur maqolada tasviriy san'atda inson qiyofasini tasvirlash jarayonida psixologik ifodaning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Portret janrining rivojlanish bosqichlari, mimika, nigoh, rang va yorug'lik vositasida ichki ruhiy holatni ochib berish usullari ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, inson obrazini yaratishda kompozitsiya, detal va plastik ifoda orqali xarakter va individual xususiyatlarni aks ettirish masalalari ko'rib chiqiladi.

Аннотация на русском языке

В статье рассматривается психологическая выразительность в изображении человеческого лица в изобразительном искусстве. Анализируются этапы развития портретного жанра, роль мимики, взгляда, цвета и света в раскрытии внутреннего состояния человека. Особое внимание уделяется передаче характера и индивидуальности средствами композиции и художественной формы.

Annotation in English

This article explores psychological expression in the depiction of the human face in visual art. It analyzes the development of portraiture, as well as the role of facial expression, gaze, color, and light in revealing inner emotional states. Special

attention is given to conveying character and individuality through composition and artistic form.

KIRISH

Inson qiyofasi tasviriy san'atning eng murakkab va mazmunan boy obyektlaridan biridir. Portret janri nafaqat tashqi o'xshashlikni, balki shaxsning ichki dunyosini, ruhiy holatini va xarakterini ochib berishni talab qiladi. Shu bois inson qiyofasini tasvirlash jarayonida psixologik ifoda muhim o'rin egallaydi.

Tarix davomida ko'plab rassomlar inson ruhiyatini yuz ifodasi orqali tasvirlashga intilganlar. Masalan, Leonardo da Vinci o'z portretlarida nigoh va tabassum orqali nozik psixologik holatni ifodalagan. Uning "Mona Liza" asari inson ruhiyatining sirli va murakkab tabiatini aks ettiradi.

Shuningdek, Rembrandt yorug'lik va soya kontrasti yordamida inson ichki kechinmalarini chuqur tasvirlagan. Uning avtoportretlari psixologik tahlilning yorqin namunasidir.

Mazkur maqolada inson qiyofasini tasvirlashda psixologik ifoda vositalari keng tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

1. Portret janrining rivojlanishi va psixologik yondashuv

Qadimgi davr portretlarida ko'proq tashqi o'xshashlik muhim bo'lgan bo'lsa, Uyg'onish davridan boshlab insonning ichki dunyosini ochib berish masalasi dolzarb bo'lib qoldi. Rassomlar shaxs xarakterini ifodalash uchun mimika, bosh burilishi, qo'l harakati kabi vositalardan foydalanganlar.

Masalan, Albrecht Dürer o'z portretlarida insonning intellektual va ruhiy holatini aniq tasvirlagan.

2. Mimika va nigohning psixologik ahamiyati

Yuz ifodasi — inson ruhiy kechinmalarining eng bevosita ko'rsatkichi. Qoshning harakati, lab chizig'i, ko'z qarashi orqali quvonch, iztirob, hayrat yoki tashvish kabi holatlar ifodalanadi.

Masalan, Vincent van Gogh avtoportretlarida o'z ruhiy iztiroblarini kuchli rang va keskin chiziqlar orqali aks ettirgan. Uning ko'z qarashi ichki ziddiyat va ruhiy izlanishni ifodalaydi.

3. Rang va yorug'lik vositasida psixologik ifoda

Rang inson hissiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Sovuq ranglar — izolyatsiya va sokinlikni, issiq ranglar — ehtiros va hayajonni bildirishi mumkin. Yorug'lik va soya esa dramatism yaratadi.

Masalan, Caravaggio keskin yorug'lik-soya kontrasti orqali obrazning ruhiy holatini kuchaytirgan. Uning asarlarida nur obrazning ichki dramatismi ochib beradi.

4. Kompozitsiya va detal orqali xarakter yaratish

Inson qiyofasini tasvirlashda kompozitsiya muhim ahamiyatga ega. Boshning joylashuvi, fon, kiyim detali va qo'l harakati psixologik ifodani boyitadi. Minimal detal ham obraz xarakterini ochib berishi mumkin.

Masalan, Frida Kahlo o'z avtoportretlarida shaxsiy kechinmalarini ramziy detallar orqali ifodalagan.

5. Zamonaviy san'atda psixologik portret

Zamonaviy tasviriy san'atda inson qiyofasi ko'pincha abstrakt yoki deformatsiyalangan shaklda tasvirlanadi. Bu orqali rassom ichki ziddiyat, ruhiy bosim yoki ijtimoiy muammolarni ifodalashga harakat qiladi.

Masalan, Pablo Picasso kubizm uslubida inson yuzini geometrik shakllarga ajratib, psixologik murakkablikni ko'rsatgan.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, inson qiyofasini tasvirlash jarayonida psixologik ifoda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Portret nafaqat tashqi o'xshashlikni, balki shaxsning ichki dunyosini ham ochib berishi kerak. Mimika, nigoh, rang, yorug'lik va kompozitsiya vositalari orqali rassom inson ruhiyatini chuqur va ta'sirchan tarzda ifodalay oladi.

Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, buyuk rassomlar inson ruhiy holatini nozik kuzatish va tasvirlash orqali san'atni yuqori darajaga ko'targanlar. Psixologik ifoda portret janrining mazmuniy asosini tashkil etadi va tasviriy san'atning eng murakkab, ammo eng ta'sirchan yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Gombrich, E. H. (1995). The Story of Art. London: Phaidon Press.

Arnheim, Rudolf. (1974). Art and Visual Perception. Berkeley: University of California Press.

Berger, John. (1972). Ways of Seeing. London: BBC and Penguin Books.

Janson, H. W., & Janson, A. F. (2004). History of Art. New York: Pearson Education.

West, Shearer. (2004). *Portraiture*. Oxford: Oxford University Press.

Pointon, Marcia. (1993). *Hanging the Head: Portraiture and Social Formation in Eighteenth-Century England*. Yale University Press.

Cumming, Laura. (2010). *A Face to the World: On Self-Portraits*. London: Harper Press.

i

i